

ХАЛЪМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Халъмг таньгъчин болн Элст балгъсна комитетсин куч-көлсчирин депутатирин Таньгъчин болн балгъсна Советсин газет

№ 80 (2913)

1957 дж. сентябрин 4

Үннь 20 деншг

Темс белдлгн—потребсистемин эркн төр

Парти болн правительствин бдр болгъни килмджд болн дбнь-туст мана Халъмг автономн таньгъч эдл-ахун болн культури тосхлтин цуг халхар бсэд, бргджд йовна. Таньгъчин цуг райодар темдгтә ик тосхлтин кбдлмш делгрдж кегдждәнә. Ганцхн таньгъчин хотл балгъсн—Элстд кесг сай арслнъга тосхлт делгрджәнә. Тегәд, ним агъу ик эдл-ахун болн эрдм-герлин тосхлтин бәәдлд таньгъчин, негдлү Элст балгъсна әмнә тонь турдар бсэд, гуулгәнә, тус йилгъл хот-хол белдлгәнә халхд тетгврин кесг гөрмүд тәвдждәнә.

Эн эркн чинртә төрмүдин негнь—темсн: хавст, хаар,

помидор, мәнъгрс, чеснок, морковь, свекл болн нань чигн тинм темс белдлгн болджана. Әмнә эрүл-мендл нилчтә, таалта темсн, олд әмнә эдл-уушд збәр ик орм эздлмн. Тер учрар, темсәр ола деерән татг мана таньгъчин бәәдлд, терүг белдлгн—йилггән чинр зүүдждәнә.

Ода темс белдлгнә цаг ирчкв. Болв таньгъчар темс белдлгн хашнъгар кегджд йовна. Потребкооперацин халхар ут-турштан 464 тонн темсн белдлгдх збвтә. Сентябрьн 1 шинд таньгъчар ут-турштан 174 тонн темсн белдлгдх бәәнә. Темс белдлгәр гүрүн нүүрт йовх Яшкульск районд—34,2 тонн, Юстинск районд—29,3 тонн, Приозерн районд—27 тонн белдлгджд. Болв эн район темс белдлгнә эврәнн зура кӯцәлгнәс ода бийн ик холд улджд йовцхана.

Темс белдлгн йилггән муугъар Элст балгъснд, Приютненск, Яшалтинск районд йовджд йовна. Темс белдлгнәд

Элст балгъсна селәнә эдл-ахун эдл-уш белдлгнә организаци негдлү даалгъврта болдг, тер юнъгад гихлә, таньгъчин балгъснд—әмнә эрүл-менд харлгнә кесг учреденъс—больниц, бичкдүдин яслъ, школ бәәнә, дакад балгъсна кбдлмшчирин, цергләччирин тонь улм бсэд йовна.

Таньгъчин райпотребсоюзсин селәнә эдл-ахун эдл-уш белдлгнә контромуд темс белдлгнә кбдлмшән ода бийн өргн кевәр бүрдәггәд уга гих кергтә. Таньгъчин колхозмудин болн совхозмудин итемснә кбдлмшн темс белдлгнә таньгъчин зура кӯцәлгнә тетгдждәхш, тер учрар, темс белдлгн эврә таньгъч дотран кегдсн деерән, манла, хам-хоша бәәх область-сар бас кегдх збвтә. Эн туст райодин потребсистемин селәнә эдл-ахун эдл-уш белдлгнә аппарат ик гидг эв-аргъ гаргъджд, шулун-шудрмгар уулдх збвтә.

Манд куч-көлсчиринг темсәр тетгх цуг эв-аргън бәәнә, зуг бәәх эв-аргън цагтнь, чикәр олзлх кергтә. Таньгъчин район болгъна потребсоюз, эднә эдл-уш белдлгнә аппарат темс белдлгн авлгнә зурата. Райодин кӯцәгч комитетс эн тбрт бас онц оныган тәвджд, темс белдлгнә кбдлмшиг шамдажд, бдрхн цагин эргид зурагъан бүклдн кӯцәх эв-аргън хәәх даалгъврта болдг.

Темс белдлгнәләрн зерглүлдж, кергтә сав-санъхин тускар, хадгълх ормин тускар сандж, терүнд кергтә тоотинь эртәр белдхмн. Советск улс дурта цагтан, дурта хотан тер тоод дурта темсән хулджд авдг болдгар кехмн. Эннь—потребсистемин хооран саалт уга, эркн чинртә төр болджана.

3500 хөөнд искусственин көг тәвгдв

Хб бсглгн болн ноос гаргългн цаарандн икдүлхмн гисн КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин бичгин тускар Черноземельск района "Черноземельский" совхозин фермсәр, бригадсар күүндвр кедж, тер бичгт кесн дуудвринг кӯцәхәр шунмгә кбдлмш кедж йовцхана.

Парть болн правительствин тәвсн төриг кӯцәхд, хб эртәр, увләр хургьлулгь бурдәлгн эркн чинртә төрмүдин негнь. Эн тбрт ода ик оныг бгдждәнә. Совхозд ода эрт хургьлх хббдт көг тәвгдвн экл-

чкв. Август сард 3500 хббнд искусственин көг тәвгдчкв.

"Черноземельский" совхозд эртәр хургьлх хббдт болн хургьдинь бурн бәрдж бсгхн кергт дулан 12 хаша кегджд дуусгдв.

Хббдән нег чигн гару угагъар, таргън, цатхлнъгар ирх увләс гаргъхин эркд идх хотинь, кевтринь хүүрәлх солон болн ус хадгълх бассейн кӯртлән цеврлгджд белдгдв.

Авсн даалгъврән, Алдр Октябрьск социалистическ революцин 40-ч ббнд кӯцәхәр совхозин кбдләчир үзмдждә кевәр кбдлжд йовцхана.

Эльдән эрдни.

Октябрьн 40-ч ббниг уктж

Октябрьск революцин 40-ч ббнд перәдсн соцбдрлдән орцад Элст балгъсна Сталинә нертә колхозин ах хббч И. С. Шафоростов 100 хбн болгънас 130 хургь, хбн болгънас 6,5 килограмм ноос авх болджд даалгъвр авла. Үр Шафоростов угдән кӯрч, 100 хбн болгънас 137 хургь, хбн болгънас 6,7 килограмм ноос киргъджд авб.

ЗУРГТ: И. С. Шафоростов. Астахова Р. фото.

Тосхлт өргнәр кегдждәнә

Яшалтинск района "Победа" гидг колхоз—Халъмг таньгъчин хамгин ик колхозмудин негнь болдг. Торгън нооста хббнә тонь—33 минъгъ гар, 3 минъгъ гар бод малта, дакад дала әдл гахата болн шовута. Тәрәнә газрин агъунь болхла, 10 минъгъ гар гектар.

Колхозд ик гидг тосхлтин кбдлмш кегджд бәәнә. 200 үкр дбрв зерглджд зогсх үкрин хаша, гахан фермин туслнъ чолун хойр гер, 7 кошар, буудә хадгълх чолун амбар, увләр хб хургьлулгнә дулан 7 хаша шовуна фермин гер, клуб, эклцин школин гер, бань, шинәс ирдждәх әмтн бәәх 40 гер тосхдждана.

Б. килиянов.

Валентанд ханлт

Элст балгъсна сунъгъ-бичгин конторт Вайтхина Валентина кбдлнә. Эн баахн күүкн бдр болгън ик тунъгрцг дүүдждлчкн Лермонтова, Бульварная, С-Стальская, Гордовикова, Леваневская уульнцсар болн уульнц уга кесг палаткин үүднд бичг, газет, журнал болн пенсий авчәх әмтнд мбньг тугәджд өгч бәәнхн үзгднә.

Соньн занъг болн пенсий авчәх көгшин ичвалид улсин мбньгинь цаглань кӯргәж бгхн эркд, нарн суутл чигн йовджд тугәджд өгнә. Энүнә тетгдждәх уульнцсар болн палатксар бәәх улс Валентинә үзмдждә кбдлмшт ханлтан бргдждәнәвдн.

АСТАХОВ НАРМА.

Одамовск тәрә тәрәчнр түрүн 3,5 сай пуд буудә орулад өгчкв

ОДАМОВКА (Чкаловск область), сентябрин 2. (ТАСС). Кесг балгъсдас нааран нүүджд ирцхәсн болн ургъц хуралгнәд дбнь бгхд илгәдсн кесг минъгън әмтн буудән ургъц хураджд йовцхана. Хурта-чингтә цагин бәәдлд совхозмуд тәрә хадлгн болн государствд буудә зббджд оруллгнш ша-

мджд кедж йовна. Эн кбдлмшиг сәәнәр кедж йовцхәнн—эмнг газрин "Восточный", "Тобольский", "Бурукталовский", "Партин XX-ч хургин" нертә совхозмуд. Эн совхозмуд 400—600 минъггәд пуд буудә орулад өгцхәчкв, икнъкәр цагъан гуйрин буудә орулжд өгцхәв.

Кайрак-Кумск ГЭС-н 4-ч агрегат

ХОДЖЕН (Таджикск ССР), сентябрин 2. (ТАСС). Оцклдүр "Оли-әмтнә иньблгн" гидг нертә, Кайрак-Кумск

ГЭС-н дбрвдгч агрегат эклдж кбдлв. Эн агрегат экләд промышленн ток өгдг болв.

Иртыш голин усиг бооджд зогсалгнә өмн

СЕРЕБРЯНК, сентябрин 2. (ТАСС). Бухтарминск ГЭС тосхлгнә гол-ах кбдлмш тбгсх—Иртыш голин усиг боох цаг кӯртл цбн долан хонгүлдв. Сентябрь сард гидротосхачнр, ус тәвлгнә боодгар дамджулдж, Сибирин кучтә голин цуг усиг тәвцхәхмн, ус орулжд зогсадг зүн көвән хотхрг орх усиг хааджд зогсах банкетмүд тәвхд шавр зббджд тәвцхәхмн.

Шин тосхлтин коллективс, гол боолгнә соньн сән, амрарн болн кимдәрн онц йилгьлтә аргъ ухалджд гаргъчхаджд. Иджд гол, Обь болн нань чигн голмудар усн деегүр тагтс тәвгддг бәәсмн. Бухтарминцнр болхла, унтә тинм тосхлт олзлгн угагъар, банкетс тәвлгнәс барун көвән зах үзүрин утас авн эклдж кех болджд шиндлхәджд.

Тавн-зургъан хонгин эргид зүн көвән үзүрт 100 шаху минъгън кубометр урсдго шавр

болн элстә монъгъл шавр зббджд тәвх кергтә болджана. Эн кергин төләд кучтә арвн экскаватормуд болн 100 шаху автосамосвалмуд гаргъгджд.

Гол бооджд, ус зогсахас урд әмин түрүнд, барун көвәдк хотхриг гидротосхачнр усар чивәх збвтә. Энүнд кегдждәх тосхлтс немгджд сүл минъггәд кубометр бетонс ода тәвгдждәнә. Иртыш голин усн хотхрур ордгиг бәрджәсн шпунтовой эрс ода хамхлгдждана. Барун көвәдк үзүрт, усна дор бәәх газрин кбдлмшт олзлгдх, эврән бийн йовлг гурвдгч экскаваторин монтаж келгн шидрәс төгсхмн.

Гидромонтажин участкин коллектив, усна бетонмуд тәвлгнә хойр әнъгин монтаж келгн тбгсгәчкәд, сүл әнъг кбдлмшт экләд орцхачкв. Ус тәвдг боодгин дор бетонмуд тәвлгнәс сентябрин түрүн арвн хонгт кеггәд дуусчкх болджд коллектив шиндв.

ТАСС.

"Беларусь" гидг 50-минъггәдгч трактор

МИНСК, сентябрин 2. (ТАСС). Минск тракторн заводин кесг минъгън күүтә коллектив ик гидг байртабахта бәәнә. Августин 31-д предприятин ах конвейерәс "Беларусь" гидг 50-минъггәдгч трактор гарв.

Цесин үүднәс түрүн машин гарснас нааран дбрвн джил

күтц болад уга. Эн ямаран чигн кбдлмш кедж чадг трактор ицгтә кевәр эс кбдлждәх МТС гидж мана орн-нутгт әлдн чигн уга.

Тракториг олар гаргългнәд эклдж орсн—1954 джилн эклцлә дүнъгцүлхд, ода машид кедж гаргългн 2,3 холван хурдар кегднә.

ГИПС ГАРДГ ИК РУДНИК ТОСХЛГН

ИРКУТСК, сентябрин 2. (ТАСС). Приангарск теегт, района центр Нукитас цббкн километрт, иркутск геологс, гипс гардг орм олдж авчәх. Тосхлтин эн материалн көрнъгн тоолджд болшго ик. Чинрәрн айта гидг сән 10 сай тонн үлү гипсин чолун ода

хәәджд олдгдәд, промышленн олзлгнәд орулхд белдгдв. Тер чолунас хагсу штукатурк кедг, гипсореечн панел кедг материал гаргъдг болджана.

Эн руда олджавсн шин ормд, Сибирт әмтин нег ик гипсовой рудник тосхлгн делгрджд кегдждәнә.

Шикр чанлгнә цаг эклчкв

Винницк областин шикрин заводмуд, колхозмудас болн совхозмудас шин ургъцин зун минъгъ гар тонн шикрин свекл орулад авчәхчкв. Черновицк района Моевск завод түрүн болджд кбдлмшән эклчкв. Эн заводин коллктив суткдан 10.500 центнер свекл эд-бод кех болджд угән өгв, эннь зурагъасн 1500 центнер ббдән болдждәнә. Эн коллектив Октяб-

рин 40 джилн ббн кӯртл орн-нутгт зурагъасн давулдж 50 минъгъ шаху пуд шикр бгхмн.

Наадк заводмудн бас шидрәс эклдж кбдлчхәхмн. Шин сезонд Винницк шикрин трестин предприятисин коллективс, шин ургъцин свеклас дбчн сай пуд шикр кедж гаргълх болджд угән бгцхәв.

ТАСС.

Партийн төрмүд

Ил-үзмдж цäялгьвр—политическ кöдлмшин чинртä янз

Олн дунд политическ цäялгьврн кöдлмшин кесг янзс олзлдж делгрүлдж болхмн, эднä негнь—ил-үзмдж цäялгьвр. Мана района эклц парторганизац ил-үзмдж цäялгьвр келгьндäн бääрн газрин кöдлмшин то-дигинь олзлгьнд оньган öгнä. Колхозмудин болн бригадсн клубст кеерүлäd бичсн стендс бääнä—1957 джилд мана колхозин күцх төрмүд, „1957 джилд мана бригад ю күцхär ноолдджана“—гисн. Иим үзмдж цäялгьвр олн күчкөлсчнрт бийдän авсн даалгьвран күцäхд ик дөнъ болна. Иим үзмджин цäялгьврт буудän эдл-ахун, мал öсглгьнä тускар колхоз ямаран нослда кеджähн үзүлгднä. Энүнä туск тоог бичхлärн, дарвасн ик-ик үзгүдär, äмтнä нудндн бархлэдж үзгдлгär бичхлä сән болна.

Үзмдж цäялгьвр Степно-вск МТС-н кöдлмшт сäänär бүрдäгдв. Гурвн колхозд 60-гар щитмүд болн панно бääцхәнä, тедндн — „Колхозин хбöчнр хөн болгьнас 5,5 килограмм ноос авхар ноолдцхатн“, „Сäänär белдвр кеггäд, сäänär үвлär хө хургьлулдж авий“, „Саальчнр! 1957 джилд үкр болгьнас 1600 килограмм үс саадж авхар ноолла кецхатн“—гисн, нань чигн олн-зүсн дуудвр бичätä бääнä. Щитмүдт зурсн зургуд тосн-ширär зургддж, то ик-ик бартагьвр, бичгддж, тернь ке болчкад, äмтнд үзмджтä, таасмджта.

Үзмджин агитацэн колхозмудт тärәнä ургьц хурдар, цаглөнъ хурадж авхдик дөнъ-нбкд болв. Степно-вск МТС 10 öдрин эргцд ургьц хурадж авв, гектар болгьнас 11,3 центнер буудä авв.

Үзмдж цäялгьвр сäänär „Победа“ колхозин парторганизацд (партбюрон сеглätрнъ ур Килиянов) кегдджәнä. Бригад болн малин хош болгьнд плакатс, лозунгс, ил темдгтä дуудврмуд бичätä щитмүд бääнä. Үзмдж цäялгьврт орн-нутг Алдр Октябрин 40-ч джилн öбнд белдлгь кеджäh келгднä.

Кесг колхозмудт кеерүлчк-сн гäяхүлин стендс бääнä, энүнд иигдж бичätä: „Октябрин 40-ч öбниг минн тослгьн“, „Октябрин 40-ч öбнд минн белг“, „40-ч джил“, нань чигн. Энүнд нүр йовгч хбöчнрнн, саальчнрин, малчнрин, тугьлчнрин, шовучнрин тускар бичгдв.

Алдр Октябрск социалистическ революцин 40-ч джилä öбнд нерäлсн социалистическ дөрлдәнä дигинь сар болгьн барлдж үзүлдж, кеерүлсн бюллетень районд гаргьгднä. Нүр йовгч кöдлчнрт Улан туг öгднä, нердүдн кундлдж-ачлгьнä дегрт бичгднä. Ард үлдж йовх улс бас үзүлгднä. Иим бюллетеньс зäрмдän онц хбöчнрт, эс гидж комбайнермүдт нерäлдж гаргьгднä. Эн бюллетеньс колхозмуд, совхозмуд, малин хошмуд болгьнд илгäгднä, кöдлмшärн ард үлдж йовцхаснь сургьмдж авад, дөрлдänd хоцрдж йовцхаснь ичäд, дарунь кöдлмшän ясхар күчтä кевär зүткдлж нослцхана.

Үзмдж цäялгьвр кехлärн партин болн правительствин шиндврмүд олн-äмтнд цäялгьсн деерән, бидн эврәнн кöдлмшин ашинь элвгär орлцу-

лдж, тодрха сән кöдлчн-риг үзүлхär болн олн кöдлмшчнриг болн колхозникудиг эн тоотиг күцäхд орлцулхар зүткнävн.

Болв иим кöдлмш зäрм газрт сулхар кегдлж йовнä, улгүрлхд, Хрущевин нертä колхозд щит, плакатс хätär үзгднä, эклц парторганизац эн кöдлмшт оньган öгш, хуучиннь соляд, шинäs зургуд зурдж наадж үзүлхär селхш. 383-ч совхозин партбюро бас эн тускар кöдлмшän сулхчкдж, шидр КПСС-н райкомин бюро совхозин партбюрон сеглätр ур Дорджиновл эн äнг кöдлмшän ясгха гидж заав. Колхозмудин болн совхозмудин эклц парторганизацс үзмдж цäялгьвр бүрдäхд культурин кöдлчн-риг орлцулхш, эн ик гидг чидл, энүг олзлх кергтä.

Зäрм эклц парторганизацсн сеглätрмүд — „Новый мир“ колхозин (И.Смоляноко), Хрущевин нертä колхозин (Д.Селезнев) үзмдж цäялгьврт оньган öгч, эн кöдлмшиг гардхш. Иим буру йовдлг ясхар КПСС-н райкомин бюро эн төриг хойр дакдж хäläv, культурин кöдлчнрлä семинар кев.

Үзмдж цäялгьвр, наадк янзар кедг цäялгьвртä хамдан, олн малиг сäänär үвлзүлдж гаргьхл белдвр келгьнд, үвлär хөд хургьлулхд белдвр кехл болн хургьлулхд, Октябрин 40-ч джилä öбн күртн хамг селәнä эдл-ахун кöдлмшän чилäхд болн бийдän авсн социалистическ даалгьвран күцäхд лавта кевär дөнъ болх мөн.

Н. КАРПУН,

КПСС-н Яшалтинск райкомин пропагандин болн агитацин отделин заведующ.

Сургьулин түрүн öдр

Дундин школта баахн селән. Школин заведующ Григорий Адьянович Манжигов öрүн-öрлä болсн бийнъ школул ирдж: энүнд, школ ода бийнъ бичкдүдиг орулдж авхдан белн болад уга болдж медгднä. Сургьулин джилн түрүн öдриг сäänär эклхд бичкн болв чигн дуту-дунд бääдг болвзго гисн ухагьвр, эн дакн нег школин классмуд эргäд хäläv.

Эврәннъ шуугата, альвн бичкн эздүдän тослж авхдан школ кесг öдрäs нааран белн. Григорий Адьянович, энүнä хбри тавдгч сургьулин джил эклджäsн бийнъ, чееджин невчкн килäстä болв, юнъгад гихлä, школин үүд шинäs алхдж, негдгч класст ордж, хальмг келär сургьуль сурх 18 бичкн күүкд ирхинь күлädжәнä.

Эврä хальмг келär бичкдүд сургьджагьад, ик завсрлгьнд гархларн, багш эврәнн кеджäh кöдлмшиннъ аш-тусинь болн эн ик ачта керг күцäхднъ энүнä öмн зовлнъ харгьхинь ухалдж санх.

Болв, багш талдан нег уха бас ухалв: эндр сургьуль эклдж сурджах бичкн кбзүд, күүкдин олнъ магьд уга ик гүн сургьульта äмтс болдж öсäd, мана культуриг, эдлахуг эврәннъ гартан авцхач. Эднäs зäрмнъ сургьулän чилäгьад, сургьулин багш болад, гарсн хотндан ирäd, тү-

рүн урок сургьульчиртан заахларн, эркән уга эврәннъ сургьульд орсн түрүн öдрän болн түрүн багшан санх,—гисн ухан орхла, багшин чирәнъ байсна...

Öрүн долан часла, ке хувцан öмсцхäsн, кбвүднъ усән ахар киргьсн, олн күүкд школул цуглрцхав. Эдн дунд негдгч классин бичкдүд онц-тагьвр үзгднä, эдн—гичд ирсн мет эмäлдäд, энд-тендän соньмсдж хäläлдäд, хонъхин ä гархинь күлälдäд бääцхәнä. Күлälджäsн хонъхнъ джиннън.

Түрүн урок эклв, негдгч классникудт школин диг-дара, сургьульчнр бийän ягьлж школд бärхин тускар цäялгьдж öггдв. Бичкдүд номгьвр суугьад, багшин келсиг икär оньган öгч соньсцхав. Нам Толя кбвүн, крандашан унъгагьад, багшин уг соньсхл ä татснл, түүг му нүдär хäläцхäv.

Школин хонъх, äлдäгьур числнъ медгдл уга түрүн урок төгсснä ä öгв. Күүкд шуугатагьвр газа гарад, олн наад наадцхав. Туунä хб хойрдгч, арифметикин урок эклв.

Иигдж, Приютненск района 1-ч Үлдчнä эклц школин сургьулин түрүн öдр негдгч хальмг классд эклв.

Е. ШУРГУЧИНОВА,
багшрин эрдм-сургуль
öбдлүлгьнä институти
директорин дарук.

НАМРА

Намра, Намра, Намра,
Наид тань Намра,
Советин булд төрсн
Седкл амр Намра.

Кесг джилмуд давла,
Кучн чидлчнь немлä,
Олн джилмуд öнъгрлä,
Онъ-зүсчнь сäяхрлä.

Менд, багьчуд заагт
Мел чн үзгднäч,
Газет гартан авсн
Гермүд болгьнд орнач.

Харана хол газрас
Хäläsн наид үзгднäч,
Улм-улмар сäяхрдж
Үзх болгьнд медгднäч.
ДЖИМБИН АНДРЕЙ.

ВЬЕТНАМИН ОЛН-ÄМТНÄ ТУУРГСН ДИИЛВРМүД

Вьетнамин Демократическ Республнк бүрдснä 12-ч джилн öбнд

(Чилгчнъ. Эклцнь урдк номерт).

Ханойд 1957 джилн августин 15-д пресс-конференц деер, Вьетнамин государствн зуран бюрон ахлачин дарук Нгуен Ван Тран, Вьетнамин Демократическ Республнкн эдл-ахуг хärү босгьх гурвн джилä зура голлгчдан күцäгдв, социалистическ экономикин цутхлнъ-гольн тавгдв гидж герчлв.

Олн-äмтнä йосн шахтмудт болн рудникст, каучуковий болн кофейн плантацсд шин бääлгь öгв. Джил ирвäs нүүрс болн цаган хоргьлдж, төмр болн марганцин руда, зес болн нань чигн öнъгтä металл гаргьлж авлгьн öсджәнä. Республикин эркн нег зöбрнъ—нүүрсн болджана. Хärү шинäs босхчкн Хон-Гайин нүүрснä бассейнä шахтс öдр болгьн дала äдл нүүрс уул деер гаргьлж öгнä. Эн бассейнд олдж авсн нүүрснä көрнъгнъ 200 сай тоннас улү нүүрсн болна. Нүүрсн дегд ик гүн биш газрт бääдг учрар, нүүрс гар-

гьлж авлгьн илär гаргьлж авлг аргь öгнä. Хайфона районд бääдг, орн-нутгин хамгин ик копи нүүрс эклäd öгчәнä.

Цуг промышленостин продукция гурвнä кеггäд хойр хув шахугьинь öгчäх баахн болн кустарн промышленость делгү öсдж-öргджджәнä. Эд кедж гаргьлг станоксин тонь 7 миньгь күрч öсв. Госбашмг, хувц уйдг, селәнä эдл-ахун зер-зев, тосхлнä материал гаргьлг кесг зун мастерскойс болн үүрмг предпрнтьс секгдв.

Вьетнамин кöдлмшч классин отрядин негнь—төмр хаалгьчнр—äвртä гидл диилврмүд бärв. Эднä чидл-күчän äрвдл уга зүткснä ашднъ Вьетнамин хуучна-кезәнък хотл балгьсн—Ханойн болн Китдин Олн-äмтнä Республнкн öмн үзгин ик центр балгьсн—Контон хоорнд төмр хаалгьвр йовгдл болв. Ода, ах-дү болсн хойр республикин хотл балгьсдуд—Ханой болн Пекин хоорндан го төмр хаалгьвр залгьлдл болв. Шидр Ха-

ной—Лао-Кай хоорнд 296 километр шин төмр хаалгь секгдв. Эн төмр хаалгь секгднä хбөн олзлгдлж-көдлджäh төмр хаалгь уг-туршдан 650 километр болв, терүнäs 555 километр хаалгь сүл хойр джилн эргцд шинäs хärү босхгдв. 500 километр шаху чолун хаалгь, 11 миньгьн км сунъгьугин болн телефона линий шинäs босхгдв.

Вьетнамин олн-äмтнä правительств, селәнä эдл-аху öбдлүлхд, республикин цуг олн-äмтнä 90 процент болдг күч-көлсärн бääдг крестьян улсин бääх бääдл йерулхин төлäd дегд ик оньган öгнä. Вьетнамин күч-көлсчнрин партин öмнän тавсн дääч төр—крестьян күн болгьн эврәннъ участк газрта болгьхиг белдсн керг күцäгдв. Орн-нутгинн ар үзгинь сулххдг авх күртл хагьлдж эдлг газрин дөрвнä кесн гурвн хувнь баячуд-феодалмудин болн öлн-äмтнä тавн процент болдж тоолгджасн французск плантатормудин гарт бääдг билä. Газр көлсдлж авхларн крестьянмуд ургьчинь 70 процентинь öгдг билä. Крестьянск öрк-булмүлин ик зунь нег чигн тасрха газр уга, äрä äмн асрдг бääцхäsн.

Вьетнамин крестьянмудин

кезәнäs нааран санджасн занан эндр күцв: газр, кен терүнд көдлджäsн болна, терүг кен эд-бол келжäsн болна, тер улсин гартнь öггдв. Дән болджах джилмүлин цагт эклсн газрин реформ республикин цуг агьүднъ кегдлж дуусгдв. Зүг багь келн äмтн бääдг райодт, уулта болн усна көвән райодт реформ ода чигн болад уга.

Эврәннъ чинрärн аграрн революцла äдл аграрн реформ 11 сай крестьянмудт газр таслдж öгв. 690 миньгьн гектар газр, көлгнä төлä олзлх 104 миньгьнäs улү толгьа бод мал болн 1 сай 840 миньгьн селәнä эдл-ахун зер-зев тедн авцхав. 1300 селä эзлсн аграрн реформ келгьн феодалмуд-помещикүдин газр эздлгиг уурулв, кöдлмшч классин болн крестьян улсин ниццä батрулв, газр эдлгд кесг олн сай күч-көлсчнриг шнч бääдл тосхлгьнд шунмгьагьвр орлцулгд болгьв.

Эврәннъ газр деер сулдан, санагьарн көдлгьн вьетнамин селәнä бääдлг хуврулв. Ногьган булхсн, сулдсн гермүд ода оньгстан бääдлгä, кеерсн, джиргьлтä бääдлгä болдж үзгднä. Кесг-кесгäs нааран эмнг кевтсн газрмуд хагьлгдв, тү-

рүн ургьц тутргь öгв. Урднъ негхн ургьц авлг газрас ода, кöдлмшт дурга олн-äмгн хойр, нам гурвн чигн ургьц джилдän авчана. Банана пальмс болн апельсин ургьлг моддуд дала ик ургьц öгцхädг болджана. Вьетнамин крестьянмудин бамбуков деевр дор чигн дутг уга бääлгьн ирв.

Вьетнамин селäдин күч-көлсчнр хамцан көдлж, олар негдлж, эдл-ахугьан öсглгьн олзта болдгинь эврәннъ бийсинь дамшлтар медцхäv. Сүл замд нег-негдän дөнъ-нбкд болдг багмуд бүрдäлгьнä джисән делгү öргдждж йовнä. Эн джилн зунар ургьц хурадж авлгьнä цагт Красная голин бассейнä 17 провинцд цагар бääдг болн оньдиндän бääдг 190250 нег-негдän дөнъ-нбкд болдг багмуд тоолгдлжав, тедл орджань 1 сай 300 миньгьн үүрмг болн дундин крестьянск эдл-ахус, тер района крестьянск эдл-ахусин дүннхд 60 процентнь болдж гарна. Шидр Вьетнамд түрүн 15 госхозмуд тосхгдв, эдн крестьян улст нүр йовгч аргьвр эдл-аху делгрүлгьнд дөнъ-нбкд болхд дуудлджана. Теднä медлд государств машинд öгв, 60 миньгьн гектар эмнг болн эмншрсн газр öгв.

Целинн районд хөөнд көг эртэр тэвлгн мууггар кегддженә

Целинн район—мана таньгчин ик райодин негнь болдг. Зуг 1957 джилд района совхозмудар болн колхозд 75 миньгн 600 нәаднр хөөнә көг тэвлгдмн, тер тоод эртэр көг тэвлгнд 40 миньгн 450 хөн орхмн. Ода партийн, советск болн эдл-ахун организацсд эртэр хөөдин көг тэвлгнә тбрәс ах тбр уга.

Болв КПСС-н Целинн райо-на комитет болн района советин күцәгч комитет, эднә гар-дачнр уурмуд Букреев болн Сидько, эртэр хөөдин көг тэвлгнә тбриг сән оньгтан авл уга сулдхдх йовна. Эн эркт чинртә тбрин тускар КПСС-н райкомин болн района күцәгч комитетин кесг тогтавр, заавр гарла, кесг цаасн бичгдлә, района гардачнрин кесг үг чигн келгдлә. Ода тогтавр гаргәд, заавр өгәд, үг келдгәс шуд көдлмш бүрдәлгнә кергт орх цаг ирчкв.

Района колхозд болн совхозмудар эртэр хөөдин көг тэвлгнд кегддх йовх белдврн көдлмшин бәәдл авад хәл-ләнә, күн токтндж суудж болн уга. Эртэр хөөдин көг тэвлгнә болзгн ирчкн болв чигн, искусствени көг тэвлгнә пунктс белдлгн төгсәд уга. Сентябрь сард көгн тэвлгдх хуцмудин болн нәаднр хөөдин чинән йир му.

Хургд экәсн оратдж салгсн учрар көгн тэвлгдх хөө-

дин чинән ясрджахш. Тегәд эдн хусрн үлдх аамшг гарчана. Хуцмуд асрдж белдлгн, үнднх келхд, кегддженәш. Хуцмудт шимтә сән эминилч витаминтә хот өггддженәш. Огдг хотн—300 грамм хагсу буудә. Тим хот иден хуцмудас ач-тус күләдж болш уга. Көгн тэвлгддженә хөд шиндлжлгнә хуцмуд хәләджд асрлгн бас му. Эдниг шиш-лнх күн хәләджд белдхш.

Района совхозмудар цуггараггарн гилтә шинәс бүрдәддженә отармудар көдлх улс эртәс йилгәджд авч белдсн уга. Тер учрар, хурглэкәсн салгылгн оратдж кегдсн. „Троицкий“ совхозд болн „Родина“ гилдг колхозд хөөч-нрин шин бригадин тускар нам санл уга бәәддженәд, генткн экләд, сән белдвр уга-ггар, хөөчнрин бригадс бүрдәддженә. Тегәд эн эдл-ахусар хургд экәсн салгылгн зуг августин 20-с авн эклгдв.

Районд дулан 53 хаша-хаац тосхгдх зөвтә. Тосхлрин көдл-мшин сән цаг дөвәд, намр эклдженә, болв увләр, эрг хав-рар хө хурглулгн кергтә дулан хаша-хаац тосхлгн сән делгрлгн ода бийн авад уга, үнәрн келхлә, нам сәәнәр эк-ләд чигн уга. Районд гурвн дөрвн сарин туршарт 4 хаша тосхна гисн—хәнтә көд-лмш гилд келджд болш уга. „Балковский“, „Троицкий“,

„Ленинский“ совхозмуд тус-тустан дулан 10-д хаша бәрх зөвтә, „Родина“ гилд колхозд болхла 9 хаша тосхх зөвтә. Эн туст турунд йовх „Ленин-ский“ совхозд зуг хойрхн хаша бәргдсн бәәнә.

Солом машиггар шахад, тук кегәд, дулан хашан эрс келджд болхмн билә, эн эв-арггн райо-на нег чигн эдл-аху элз-лджахш. Одр-сө уга гишн-малн ард йовдг улсин бәәдл-джиргәл ясна гисн—бас нег эркт чинртә тбр. Эн тбрин тускар „Троицкий“ совхозин директор ур Жижин, „Бал-ковский“ совхозин директор ур Монак сандж-тоолдж, хөөч-нрин бәәдл-джиргәлин сәә-рүлджәхш. Эн эдл-ахусин мал-д көдлцхәдг улс тәмк, цә савнх, хустг авхар 30-40 километр газрт бәәх лавк орад, хойр-гурвн дөрдн үрәддженә.

Хөөчнрин, малд көдлгдг ул-син тим бәәдл, эднә көдлмшт муугган халдал уга бәәшго. Адг ядхдчн отармудар авто-лавкс йовулджд, малн улс кергтә тоот эд-тавр хулдх бәәсн, болв тим гуулган ода бийн бүрдәддженә уга.

КПСС-н Целинн райком болн района күцәгч комитет эртэр хөөдин көг тэвлгнә тбриг гартан авч, эн көдлмшт гарч йовх дуту-дундсиг ахр цагт уурулдж, чиклдж авх зөвтә.

Б. БОЛДЫРЕВ.

Хөөчнрт оньган

Хө өсггн болн хөөнәс негс гаргәджд авлгн турун болджд хөөчнрин сән хәләджд харлгнәс, харуулгн, усллгнәс куч зөвтә. Тингхлә хөөч улсин ик чинртә, мана олна мал өсггн ик кергтә улс гилд тоолхмн.

„Прудовый“ совхозд хөөчнр дү-цәәлгврн, газет умшл-

гнә көдлмш ик мууггар кег-джд йовна. Кезәд чигн кино авч ирджд үзүлхш.

Одгә цагт хөөчнр өрк-бу-ларн кеер теегт, хөөдин ард, сән идгтә газр хәләджд хару-лдж, усин хөөдтән цагтн өгч, оньгтә кевәр хәләнә.

„Прудовый“ совхозин лав-кин ахлач, хөөчнр бәәсн газр

тал хот-хол болн эд-тавр кү-рджд, хулджд, малла йовх олн-әмтиг тетгхән медхш. Эн тбриг чинртә керг-төр гилд совхозин эклц парторганицин сегләтр орлчинх күләддженәвдн.

КҮНЪКРГӘ Барис.

Орн-нутгиннә экономик өсджд-өргджджәхлә дахллад терунә гуулгә болн хулд кел-гнә залгәлду өсдженә. Вьет-нам кесг ордудла хулд-гуулгә келдженә, тер тоод цуг соци-алистическ орн-нутгудин ла-герь. Японлагуулгә-хулд кел-гнә туск бооца шидр кев. Вьетнамин газдин ордудла гуулгә-хулд келгнә кемдженә сүл цагла дөрвн холванас үлү өсв. Терунә газдин ордудас авч ирдгн машин, оборудо-ваньс, промышленн болн хот-хоолин эд-тавр, долгтнх хул-ддгн—үнтә сән модд, шир-длгнд ордг сырье, нуурсн, үнтә металл, цемент, арахис.

Олн-әмтнә правительств болн Вьетнамин күч-көлсчн-рин парт дәәнә туру цагла культур болн искусств хәрү өсхджд, өддлүлхн, делгү олн-әмтнә культурн кемдженән өддлүлхн тускар кесг эркт тбртә уулдврмуд күцәв. 1951 джилд эрдм-сургуулин халхар реформ келдлә, тингсн күч-көлсчнрт медрлән өддлүлхн, наука болн культур сәәнәр дасджд авхдн делгү ик эв-аргь секлжд өгв. Урднх, орн-нутгин олн-әмтнә арвнә кеснә, йисн хуви бичг эс меддг бәәсн газрт ода эклц сургууль дел-гү өнхгәр сургдг болв. 10 сән улу күн бичг эс меддган уурулад, эврәннх келәр умшдг, бичдг дасцхав.

Күч-көлсчнрин бичкдүлин төлә Ханойск университет, обществени научнн институт, олн-әмтнә институт, ах техни-ческ школ, зург зурлгнә, эрүл-менд харлгнә, багшнр белдлгнә институтс, олн-әмт-нә эдл-ахун болн культурин аңгет кергтә специалистнр белдг болн сургуулин медр-лин өддлүлдг кесг олн курс-муд эврәннх үүдән ууггар секв. Советск Союзин, Китдин Олн-әмтнә Республикин болн нань чигн олн ах-дү болсн орн-нутгудин ах болн дундин шишлч сургуулин заведенсд 1400 шаху вьетнамск студентнр сургууль дасджана.

Орн-нутгнә 4 миньгнәс үлү эклц, күтц дундин биш болн дундин школмуд секдв, тедн кесг зун миньгн бичкдүд сургууль дасджана. 800 минь-гнәс үлү медәтә улс асхнн школмудт дасджацхана. Дел-гү, ик элвгәр театрмуд, кино болн радиоустановкс тосхгдв. Орн-нутгин экранмудт советск болн китайск кинофильмс үзүлгдсн деерән Вьетнамск багъ наста, шинәс тогтсн сту-дийин гаргсн фильмс үзүлгд-нә. Ханойд өдр болгн гардг 4 газет, дола хонад гардг 23 газет болн сар болгн гардг журналмуд барлгднә. Вьетна-мин күч-көлсчнрин партин централн орган—„Нян-Зан“ гилд өдр болгн гардг газетин

тиражн—50 миньгн экземп-ляр күрчәнә, Вьетнамин газе-дин ордуд эзддженә замд гар-часн цуг газетмудин тиражас даву.

Сулдхврн дәәнд болн төв-шүн бәәлгнә цагт уха-седк-лә өгч көдлгд вьетнамск олн-әмтнә залурхг болн зөрмг бәәдл цуг делкәд өврмджд бол-в. Вьетнамск олн-әмтиг, ах-дү болсн Советск Союзин, Китдин Олн-әмтнә Республи-кин болн наадк олн-әмтнә де-мократическ орн-нутгудин олн-әмтилә залгәлдулдж иньглгн урдкасн үлүггәр, улм-улм батрв. Вьетнамин Де-мократическ Республикин пре-зидент Хо Ши Мин толгвач-тә правительствени делегач Китдин Олн-әмтнә Республи-кд, Моньгьлин Олн-әмтнә Рес-публикд болн Советск Союзд ирлгн дакад гилд болхла Вьетнамур СССР-н Деел Со-ветин Президиумин ахлач ур К. Е. Ворәшилов толгвач-тә советск правительствени де-легац одлгн, батрджах инь-гллгн, эн орн-нутгудин олн-әмтнә хоорнд өсдженә эконо-мическ болн культурн залг-лдаг лавтаггар, ил темдггә-ггәр үзүлдж медүлнә. Советск Союзин, Китдин Олн-әмтнә Республикин болн наадк соци-алистическ орн-нутгудин Вьетнамск олн-әмтид әрвл-

уга өгчәх дөн—терунлә үнн седкләрн иньглддженә болн күндлджәхиг ил медүлнә. Иим ик гүн седкләрн иньгллгн болн уха седклән медлцлгн Вьетнамин күч-көлсчнрт омг өгәд, эврәннх зөвтә, чик кер-ган мөнхкиндән гартан авхдн, дилхднх теднә уха-седклинх улм батлна.

Хәрү шинәс төрсн вьетнам-ск олн-әмтнә өмн ода чигн негнх өлдж таслад уга төр-мүд бәәнә—орн-нутган ниц-үлдж-негдүлгә күцх күнд, зовлнхгтә хаалгә. Вьетнамин хойр аңгиг негдүләд, талдан эврәннх медләр бәәдг демо-кратическ госуларствд хув-рүлхлә зуг энүнә ашднх оч Индо-Китайц болн цуг Дорд-Өмн үзгин Азийд төвшүн бәә-лгн батрхмн.

Вьетнамин Демократическ Республикин правительств Же-невск зөвшәрлгиг, цань угаггар күцәдженә, орн-нутгиг негдүлхн төлә цуг олна сул суньггәр кехмн гисн тбрәр эн зөвшәрлд заагдсн зөвчлгг-нә конференц кетхә гисиг эк-лий гилд Олн үзгин Вьетна-мин йоснас кесг дакджд некв. Олн үзгин Вьетнамин йосн эн неквиг зөвшәрсн уга, 1956 джилдин июль сард кехмн гилд темдгдженә сул суньггәриг кехшвдн гилд цухрв. Эн халх газрт, эн тоот йовдл төвшүн

бәәлгнә тускд уха седкл аамүлл уга бәәшго болв.

Азийн дорд-өмн үзгин ни-төвкнүн болн аамшг угаггар бәәх керг, Вьетнамин олн келн-әмтнә эркт керг бас болсн учрар, Женевск зөвшәлиг цуг-тнх күцәджд, зәрм дала гацц бәәх империалистическ баг-муд өмн үзгин Вьетнамин болн нань чигн тер эргмд бәәх орн-нутгудиг дәәнә хал-хин зөвшәлд күчәр орулхар бәәх седвәриг уурулх кергтә болджана.

Цуг олн келн-әмтн колони-затормудин өмнәс босад, тер гал дотр 12 джил хооран үүд-сн Вьетнамин Демократическ Республикд, цуг Вьетнамин ик зунь—13 сәй 200 миньгн күн-шүрүн гилд шүүврт тесәд, эврәннх дилгдшго бат бәәдл-джиргәлиннх чидл медүлв.

Эн джил баатр Вьетнамин олн келн-әмтн дөрвдгч дакджд эврәннх келн-әмтнә сән өдрг-дән уга, төвкнүн цагт темдг-дженә. Советин Союзин әмтн, Вьетнамин әмтнд цааранднх, энүнәс үлүггәр, эврәннх эконо-мик болн культурн өргджд-үлдж, шин дилврмуд күцәджд, эврәннх келн-әмтнә күцл—цуг Вьетнамин газр деер нег йоста, нег бәәдлтә орн-нутг тогтатха гилдженә.

Б. ДЖИМБИНОВ.

ХАР ГАЗРИН ИДГИГ ТОХНӘТАГГАР ОЛЗЛХМН

К. БРОНЯКИН,

РСФСР-н селәнә эдл-ахун Министерствин Сталинградск экспедицин ах агроном

Нәрхи нооста хөд өсггнд Хар газрин увлин идг ик чинртә. Увләр хөөдт өгх өвсн 20 авн 50 процент күртл тер ид-гәр тетгддженә.

Эн идгиг намр-увлин цагт өлзлгн нег үлү ик болджд-хиг кесг джилин үлгүрмуд медүлджәнә. Болв, нег үлү хаврин болн зуна цагт дегд олн мал тәвәд, ямаран чигн да-ран угаггар идүлчкхлә, газрин идг сольджд одна: кесг джил дарандан ургәдг сән ургәмт-муд дакджд ургәхш; теднә ормд эбелок (тег дүүргдг) болн нань чигн тим шим тату, хөд го-лад, мууггар идг, нег джит ургәдг өвсн ургәна. Аш суул-днх, идгин гарц гектарг тавн центрәс күс-дунлур-хойр цент-нер күртл багәрна. Малин хот-тин туск научн-исследова-тельск институт 1946 джил, РСФСР-н селәнә эдл-ахун Ми-нистерствин Сталинградск экс-педиц 1956 джил Благодар-ненск района увлин идгин тус-кар хойр дакджд геобоганическ хәләвр кеснд, тер идгин гарц 10 джилин эргцд гектар бол-гнд 0,63 центнерт багәрсиг үзүлджәнә. Тер район эзддженә газрт баггар, дундинәр болн дегд икәр идгдсн 17.344 гек-тар идг эн джил илткдджд гаргәдв, эннх тегәд района газрин цуг идгин 26 процентнх болна. Андреевин нертә кол-хозд элстә газрин идгиг эзи бишәр өлзснд керг-тус уга газрин аггү икәв.

Малин идг тоолвртаггар ол-злггәнә ах эннх мал хәрүлдг идг-газр бүрдәлгн. Тер уч-рар, РСФСР-н Министрмүлин Совет, малин увлә идг өлзлг-ггар эдл-аху болгнд диг-дара

гаргәхин тускар заавр өгв, да-кад, терунд белдлгнә көдл-мшиг—газр-ургәмлтсн тускиг болн ус гаргәджд авхиг хәәджд олхиг—РСФСР-н селәнә эдл-ахун Министерствин Сталин-градск экспедицд даалгв. Эн джил экспедиц сөрджд үз-хәр Благодарненск районд, колхозмуд увләр мал хәрүлдг газрин идгиг эдл-ахун дотр өлзлггәр диг-дара гаргәхин туск көдлмшт экләд орчкн.

Колхозмудин правленьс, экс-педицин болн колхозмудин зәрм специалистнр кесг про-ектс дилджд гаргәцхав, энү-гинь Благодарненск райиспол-ком хәләггәд батлв, селәнә эдл-ахун крайин управленьс зөвшлв. Проектәс иштә, отар-мудт гаргәдсн участкудин меджә керчдджд гаргәдв, малин идг сольджд-селвлгнә болн кошармуд эргидк газрин меджәггәр дарана темдг тәв-гдв.

Ворошиловин нертә колхо-зар кегдсн проектсн негнх авад хәләхмн. Эдл-ахун диг-дарана туск проектәр, отар болгнд шишлнх участкуд гаргәх, малин идгин дара гар-гәх, усар тетгх, сагин төлә фонд гаргәх, идг ясерулх төр-мүд темдгддженә. Проектд тәвсн турун төрмүднх—увлин идгиг эс болхар өлзлгдиг ууруллгн.

Ворошиловин нертә колхо-зин газрин цуг идг, ургәсн өвснә чинр болн идгин гарц хәләдджд, отармудин шишлнх участкуд хувагдн, олн-зүсн газрт идгин гарц әдл биш болдг учрар, участкуд газрин кемджәггәр биш, өвснә кир- (Чилгчнх 4-ч халхд).

ХАР ГАЗРИН ИДГИГ ТОХНӨТАГЪАР ОЛЗЛХМН

(Эклиць 3-ч халх).

цаггяр гаргэгдчихала. Ахрхн магин эргид олзлгдг (улгүрлхд, давста газрин) идг, аргъта болдж отармудин участкудар, зуг зэрм участкудт икяр күртшогъар, аллар хувагддж гаргэгдв.

Участкин зээггяр кирцдж, үвлзүллггнур 8000 эр төлгүд, эс гиж 8 отар, 1000-д хөд отар болггнд йовулгдх болдж темдглгдв. Теднд гиж агъу-зээггярн адл отармудин 8 участкуд темдглгдд, керчгддж гаргэгдв. Хар газрт хөд үвлзүлдг цаг-болзгн—ноябрин 1 шинэс авн апрелин 1 күртл. Эн цагин эргид нег бөдүн хөднд 3.75 центнер мал идлг өвсн, нег хөднд өдртэн 2,5 килограмм бгх кемджэггяр гаргэгдхмн. Отармудин участкудт гаргэгсн газрин кемжэнь 813-с авн 945 гектар күртл, энүнд гарсн өвснь 3.635-с авн 3.884 центнер күртл болна, эн өвсн дундлад авхла хөднө отарт 100,6 процентд күрхмн.

Отармудин участкуд Хар газрт үвлин цагт салькн икнхкдн хамагъас гардгиг тоолдж гаргэгдн, эннь нарн орх үзгас нарн гарх үзгүр халэгдсн утулнь бээдлтэ.

Эдл-ахун дотр-дундк дигдаран, идгиг тохнөтагъар олзлггнэ эв-аргъ өгсн дееран, услхин төлөд хөддиг 2,5, зэрмдн нам 7 километр холд худгудур туудг йовдлла ирлцддхш. Тиним холд хөд туулгн, идгиг чикяр олзлхд харш болна, тер юнъгад гихлэ, отармудт гаргэгсн участкудин меджас эвдгдх, болх-болшгогъар идг олзлггн шинэс гаргэгхмн. Тер учрар, үвлзүллггнэ газрур худгудас ус зөбх керг проектд тэвгддхнэ. 5 километр күртл хол газрт усиг хөдчирин бригад эврәннь чидлар болн колгяр зөбхмн, 5 километрэс даву хол газрт—автоцистернар зөбгдхмн.

Хөд услхд болн ик бората цагт болн түүмр унтрахд усн белн бээхин кергт, уснас хол бээдг кошар болггн шидрт, хөднө отариг 6-7 хонгт усар тетглг 25 кубометр зээтэ бетон болн бассейнс тосхгдхн заагдджана.

Хар газрт худгуд болн бассейнс тосхлггнд колхозин правлень ик оньг өгчәнэ, тер юнъгад гихлэ, эн тоотс услггнэ диг-дараг (өдртэн нег дакдж ядхдан услдгар) чикяр кедж күүцэхд эрки чинртэ. Эн джил 4-5 худгуд болн ус хадгьлхд, багъ гихдэн, хойр бассейн тосхгдхмн. Отармудт участкуд гаргэггнэг бурдэлггн, идгиг эс болхар олзлгдгиг уурулсн бийнь, тедниг дигдаран угагъар олзлггнэг уураджаш, дакад, идг яслггнэ төрмүд хагьлдхажмн уга. Эн төрмүд, зуг үвлин идг-газр сольггнэ диг-дара гаргэггяр хагьлдхмн. Тиним диг-дара гаргэгх керг, идг олзлггнэ тускд чигн, ясруллггнд чигн сән чинртэ агротехническ болн организационн сүв-сөлвүдэс иштэ тэвгддхнэ.

Газрин идгиг дарагъар олзлггнэг бурдэснэс иштэ, идг

ясрулхин болн тоолврта кевэр олзлхин тускар төрмүд күүцэх эв-аргъс гарггнэ: участкин идгиг джилин сезона кирцэггяр халэдж, малд идүлх даран гаргэгддхана, идгнэ элсн участкудт идг ургъахин төлөд, цаг зуур „амрлггнд“ гаргэгх төрмүд тэвгддхнэ. Харгазрт ургэгдг эмнэг өвснэ экн эклэд тэргддхнэ, газрин идгиг дарагъар олзлггнэ участкудиг цагин кирцэггяр халэдж олзлггн диглгддхнэ.

Малин идгиг дарагъар селдг олзлггнэ туск кесг схемс болн проектд заагдсн төрмүдиг ол дакдж күүндснэ хөдн, гурвн участкд идгин дара, дакад кошар алднд страховой участк гаргэгдгар, багъар идгдсн нег зүсн идгтэ газр гаргэгх болдж зогсвдн. Малин идгин тиним даран джаньггрта биш, хэрнэ эдлхд амр, үвлин идг олзлггнэ цагла тер ирлцнэ.

Малин идгиг орм-ормарнь селэд олзлггнэ диг-дара гаргэггнд өлмэ болдг кесг уршгуд баянэ. Энүнд ордгн: мал хэрүллггнэ цаг, сезогъар халэдж участкуд олзлггн, идгиг бээдл (ягьдг идгдсн урггцин янз), мал үвлзүллггнэс идг ямаран хол бээхнэ, заагдджана. Терүнэс талдн, идгиг гарц бас учрт авднэ.

Хар газрур хөддиг йирин октябрь сарин чилгчяр, ноябрь сарин эклчяр туудж, эдниг тенд ноябрь сарас авн март сар күртл бэрдмн. Эн цаг, газрин идгин бээдлэр, цагин болн мал идшүллггнэ бээдлэр нег-негнэсн йилгглтэ ним гурвн цаг болна:—ора намр цаг—ноябрин 1 шинэс авн декабрин 20 күртл—ут-туршдан 50 хонг, үвлин цаг—декабрин 21-с авн мартин 1 шин күртл—ут-туршдан 70 хонг, эрт хавр цаг—март сарин 30 хонг.

Газрин идгин көрнэгн, энүнэ шинэс үвлин цагин эргид багърад, муурдгн—шиндждлж халэлггнэс медгдсн. Тоолод-диглхлэ, намрин цагт 50 хонгт хө идүлхд, отарин участкин агъуггн 27 процентнь керглгддг, үвлин цагин 70 хонгт идүлхд—47—48 процентнь, эрт хаврин 30 хонгт хө идүлхд—27 процент шахунь, эс гиж намрин цагла алд-гишинь керглгддг болдж гарчана.

Эн то-дигяр халэхлэ, намрин цагт хө хэрүлхин төлэ малин идгин нег участк, үвлин цагт—хойр участк, эрт хаврин цагт—нег участк—ут-туршдан малин идгин дөрвн участк йилггдг гаргэгхлэ дигтэ күрхмн. Эн малин идгүдин негинь кошарин өбр бурдэггэд, шуурггн-боран болсн цагт гиггэд эвдмн биш, наадк гурвн идгнэ селвэд идүллггнэ участк болдмн.

Отар болггнд, кошарин өбр, шуурггн-боран цагин малин идгин участк гиж йилггдг гаргэггн, эрки кергтэ болдг олн джилэ дамшлте медүлджәнэ. Хөдчирин бригадс эн участкиг үвлин идгүр намрар ирхлэрн йирин бийснэ

йилггдг гарггад, үвл күртл хадгглад, эрки кергтэ цагтан эллэд, энүггярн мал идүллггнэ цагиг утгдмн.

Ставрополин колхозмудин хө үвлзүллггнэ дамшлте, хөн мал үвлин цагт газрин идг икяр идх дутман, хадгдсн өвс багъар идэд, чинэнь сән болад, тегэд гарунь багърад, ноосна гарцнь ясрад икдггн тускар герчлджәнэ. Хар газрт, дару-дарунь пасн ордг цагт идгдг кошарин өбрк газрин идг, сән идг-өвстэ болхла сән болхмн. Эн газрт цаггн өвснэс талдан өвсн хадгдх зөв уга.

Идгин эн участкисг, кошарин өбрк сән идгтэ газрт йилггдг гарггдмн. Малин идгин эн участкисн кев-язинь, Хар газрт болдг салькнла ирлцүлдг кедмн. Эн идгүд кошарас барун, зүн болн ар үзгүд талагшан, болв кошарас хамаран-талагшан болв чигн нег километрэс холд биш бээдмн. Эн идгин агъусиг 20—25 хонгин ут-туршарт идүлдг болдгар йилггдг гарггдмн. Ворошиловин нертэ колхозд кошарин өбр, шуурггн-борана цагт гиж отар болггнд гаргэгдсн идгин газрнь чинр-чинрарнь 145—170 гектар газр эзлнэ. Энэнь үлгүрлхд, отарин участкин агъуггн 16—18 процентнь болджана.

Кошарин өбрк идгин участк йилггдг гарггснэ хөдн, отарт йилггдсн газрин агъу, идг-өвснэ чинрарн селвж идүллггнэ гурвн участкд ховагдмн.

Малин идгин участкс цагцагариним даратагъар сольгддг олзлгддмн: намр цагт, үвлд болн эрт хаврт. Газрин идгиг тиним даратагъар эдлггн—газрин идгяслж-өбдүллггнд эрки чинртэ, тер юнъгад гихлэ, газрин идг халэдж-харлггнд болн газрин өвсн шинэс үндсдг амлгггнд сән бээдл бурдәнэ, тус йилггл, үвлин идгт темдглгддхх газрин идгиг тэртэ тэрдэ ясх эв-аргъ өгнэ.

Увлин цагт идгдх газрин идгигн участкд малин идгин өвс сээрүлдг яслггяр эрки кергтэ тоотинь цугтаггннь намрар кедмн, юнъгад гихлэ, газрин идгигн эн участк хойр джилд олзлгддмн биш, эн газрт үвлин цагт хэрүлдг идүллггн—шинэс гарх өвснэ үндсиг ишкдг урэхш. Улгүрнэ, кемрджән 1959 джилин январь-февральд идүллггнд темдглгдсн газрин идгигн участкиг 1960 джилин март сард идүлдмн, өмннь участкиг 1957-1958 джилд үвлэхд намрар идүлдсн бээсн. Эн саамд, малин идгигн участкд өвс, буудэ тэрдг, малин идг ясруллггн—1958 джилин намрин цагт кегдмн.

Өвс хадхларн, үвлин болн эрт хаврар хэрүлдг идүлдсн газрин идгигн участксар хаддмн, намрар хэрүлдг идүлдсн участк болхла, хадгдх зөв уга, зуг хаврин цагт тергазрт урггсн тырс өвснэ бучринь хаддмн. Тегэд эн участк газрар тэрмр өвс тэрдэ, газрин өвснэ үндс-унггнэ ясгдхмн.

Ворошиловин нертэ колхозд тэрдэ сөрдэ халэхкесн малин шимтэ сән өвсн—зултргн болн чөдргн өвсн тэрдгн зурагъар халэгдсн баянэ. Эн өвсн отарин өбрк участкд болн малин идгигн диг-дарана участксар диглдж-халэдж т а р г д д м н. Өбрхн джилмүдт ут-туршдан 1495 гектар газрт, гашун газрт ургэгдг чөдргн өвс, дакад 559 гектар идгдэд, ишкддг одсн газрт зултргн болн чөдргн хойриг семрдг тэрдгн диглгдг темдглгдсн.

Эн өвс тэрдгнэс талдан газрин идгт ургэгд, хорта өвснлэ болн тырсла ноолдггнэ керг-төр халэгддхнэ. Харгазрин бээдлд эн өвсдлэ ноолдггн гол көдлмшн—цаггн өвсиг (зөбгддг йовх цаггн) хаддг авлгн, хорта өвсдиг болхла, цецглэд уга цаггн ургэгдг газр-газрарнь хаддг унэггальгн болджана.

Зурагъар темдглгдсн керг-төриг күүцэлгн—колхозд 5—6 джилин эргид малин идг газрин өвс ясдг сээрүлх эв-аргъ бгхмн. Эн болзгин эргид идгдэд ишкдсн газрин цуг аггүд—зултргн, чөдргн, шарлдж болн талдан чигн олн джилд ургэгдг өвс тэрдгн зурагъар халэгддхнэ.

Эн ик чинртэ төр, болв кемрджән колхозин правленэ, специалистирин болн хөдчирин халхас эн кергт зөвтэ оньг тэвгдхлэ, күүцдн күүцэдг болх керг-төр болджана. Эннь—зурагъар халэдж диглгдсн малин идгин диг-дараг көдлмшн авид орулдг, хөднд көдлджэх улст дугтадн күүрдг күүцэлгн болдмн. Эн көдлмшт орджань: отарин газрин идгигн участк дотр хө хэрүлггн; газрин идгиг темдглгдсн зурагъар эддг, саянэр диггнэ олдж хэрүлггн, отармудиг усар дигтэ-даратагъар тетлггн болн малин идг сээрүлдг яслггн ордмн.

Цуг эн хамгиг арднэ ордж киндг күүцэхлэ, цөбкн джилин эргид идг газрин өвснь 25—26 процент бөсэд, тер газрт улм олн хө хэрүлдг болм олз-орш үзүлхмн: терүнэ 14 процентнь идгдэд ишкдсн газрт олн джилд ургэгдг өвс тэрдг урггальггнас, 12 процентнь малин идг газриг диггнэ олдж, эзн кевэр киндг эдлггнэс күүгдхмн.

Ставрополин колхозмудин болн совхозмудин үвлин идгигн цуг газрин аггүд, кемрджән эн газриг саянэр ясдг сээрүлэд, диг-дараггнэ олдж эдлхлэ, Хар газрт 300—400 минггн хө немдг бэрдг болмар малин идг ясрдг сээрхмн.

ГАЗАДИН ОРДУДАР

Арабск орн-нутгудин ницәнэ политическ комитетин сессий секгдв

КАИР, сентябрин 2. (ТАСС). Эндр Каирт арабск орн-нутгудин ницәнэ политическ комитетин сессий секгдв. Сессий деер күүндгдхнэ—эврәннь судхврин болн тустан баялггнэ төлэ арабск олн-амтнэ ноолдана политическ ах чинртэ төрмүд.

Политическ комитет, Оманд болн Алжирт болджэх уулдврин тускиг, Йеменд англин даяллдлггнэ шин дэврлггнэ туск төр, палестинск төр болн арабск олн соньмсджах вань чигн төрмүд күүндхмн.

ООН-а Генеральн Ассмблейин даруд болх сессий деер күүндгдх тиним төрмүд бас тэвгддхнэ.

Венгерт сурггули шин джил эклв

БУДАПЕШТ, сентябрин 2. (ТАСС). Эндр Венгрин школмудар сурггулин шин джил байртагъар секгдв. Орн-нутгин луг дундин сурггулин школмудар түрүн өдр күүс-дундур сай шаху көвүд болн күүкд школдордж сурцхав.

Бельгин Коммунистическ партин ЦК-н пленум

БРЮССЕЛЬ, сентябрин 2. (ТАСС). „Драло Руж“ газетин соньсхврар болхла, августин 31-д болн сентябрин 1-д Брюссельд Бельгин Коммунистическ партин Центральн Комитетин пленум болдж. Партин көдлмшин тускар ЦК-н селлатр Рене Белена доклад пленум соньсдг күүндг, дакад ни-төвкнүн баялггнэ төлэ болн күүч-көдлчирин некврмүдиг тетлггяр ноолда келггн чанггальггяр партин кех күүцэх көдлмшин программ гаргэгдх авб.

Күүкд улс дунд шатр наадлггнэ командсин марггн

ГААГА, сентябрин 2. (ТАСС). Эндр Эмманд (Голландь) күүкд улс дунд шатр наадлггнэ командсин нарт делкән марггн эклв. Турнирт 20 орн-нутгин шатрч күүкд улс орлцджана.

Советск Союзас тер маргганд орлцдхань—нарт делкән чемпионк, делкән орн-нутгуд дунд мастер Ольга Рубцова болн СССР-н чемпионк, нарт делкән орн-нутгуд дунд мастер Кира Зворыкина орлцдхана. Советск командин капитан болдж нарт-делкән орн-нутгуд дунд мастер А.М.Константинопольский одв.

Марггн сентябрин 21 күртл болхмн. Сентябрьин 3-д турн наадн болхмн.

Цаг зуурин редактор Б. ДОРДЖИЕВ.